

foe Robinson Crusoe-ja, és, hogy mennyire nem vette komolyan egy bizonyos Gall doktor koponyaalkattani írásait, melyben az osztrák orvos a koponyacsontok állásából próbálja például megjósolni egy asszony hűségét. (Ennél a szövegrésznél megcsillan *Oberlin* ragyogó ironikus stílusa is, ahogyan szellemes észrevételeivel porig alázza az akkor oly nagy sikereket arató szerző művét). Helyet kapnak a válogatásban *Oberlin* levelezései is, így például olvashatunk egy *Pestalozzi* által *Oberlin* barátjának írt levelet, melyben a svájci tanító egyik munkatársának kér beocsátatást *Oberlin* iskolába, szakmai tanulmányozás céljából.

A szövegrészek *Oberlin*dt, a gondolkodót, a mindennapi gondokkal küszködő embert, a teológust és tanítót mutatják be, aki egyik nap az analfabéta felnőtteknek magyarázza a természeti erők Isteni értelmét, másik nap a kor vezető filozófiai, teológiai gondolkodóival társalog, harmadik nap pedig tanuló fejlődését csodálhatja, akik éppen nagy buzgalommal mutatják be énektudásukat, rajzaikat a templomi gyülekezet előtt.

Loïc Chamel, a roueni egyetem neveléstudományi doktoraként nem először ír *Oberlin* munkásságáról. Könyve nem csak neveléstörténeti, de kultúrtörténeti és szociológiai adalékokkal, kortörténeti érdekességekkel is gazdagítja az olvasót, így az is élvezheti művét, aki korábban a neveléstudományról csak hírből hallott. Nehol azonban érthetetlen a szöveg szerkesztési módja. Ezek a felületes olvasó szeme előtt talán rejtve maradnak, de aki esetleg szakirodalomként akarja felhasználni művét, annak az ilyen hiányosságok rögtön szemet szúrhatnak. Így például sokáig nem derül ki, hogy melyek *Oberlin* születési és halálozási évszámai, míg más személyek említésénél ez rendszeresen a tulajdonnév után zárójelben megjelenik. Az sem világos, hogy a szerző kiválasztott és lefordított szövegrészek milyen szempontok alapján kerültek a kötetbe, és mi a szövegek műfaja. Nem tudni, hogy egy adott szövegrészt *Oberlin* milyen céllal írt, levélnek, a Konventnek elküldendő oktatásmetodikai javaslatnak, vagy esetleg magánfeljegyzésnek szánta-e. Ennek hiányában nehéz *Oberlin* munkáinak súlyát megállapítani, ami elsősorban természetesen a szakmabeliek számára lehet fontos. A könyv egyik legnagyobb hiányossága azonban az, hogy nem derül ki pontosan, milyen iskolarendszert örökölt *Oberlin* elődjétől, és ezt hogyan fejlesztette tovább. Itt olyan adatokra lehet kíváncsi az olvasó, hogy hány éves korig járhattak a gyerekek/felnőttek ezekbe az iskolákba, milyen osztálybontásban tanultak - ha egyáltalán lehetett erről beszélni-, hogyan és kikből képezte *Oberlin* a felsőbb iskolai osztályok tanárait, stb. Ezen kívül érdemes lenne megtudni, hogy mi lett *Oberlin* halála után intézményeivel. Ez azonban sajnálatos módon ebből a könyvből nem derül ki, így *Oberlin* iskolarendszerének vázát nem ismerhetjük meg. A könyv végén található gazdag bibliográfia talán pótolja ezt a hiányt.

Sándor Sára

Bárdos Jenő: Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata

Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2000. 300 o.

A könyv, mint az az Előszóból is kiderül, egy ötrészesre tervezett nyelvpedagógiai sorozat időrendben első, de logikailag második kötete. A későbbre tervezett és az idegen nyelvek tanításának történetét feldolgozó kötet lesz majd az, amely tartalmát tekintve megelőzi. Egy, hazánkban még viszonylag új tudományterület, a nyelvpedagógia nyilvánvaló és egyre jelentősebb szerepet tölt be az alkalmazott nyelvészeti, pedagógiai és pszichológiai tudományok körében.

Magyarul 1972-ben és 1988-ban jelent meg hasonló tankönyv,¹ az előbbi érdekessége, hogy az akkor minden iskolatípusban kötelező orosz nyelvvel nem foglalkozott és kizárólag a nem túl nagy számban tanított ún. „nyugati nyelvek” tanításához adott útmutatást. Jelen kötet a hozzáférhető külföldi szakirodalom szintézise, bár igen erőteljesen épül az angolszász szakirodalomra, felhasznál más idegen nyelvek tanításával kapcsolatos iro-

¹ Banó István és Szoboszlai Miklós (1972, szerk.): *Általános metodika az angol, francia, német, olasz, spanyol nyelv tanításához*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Zerkowitz Judit (1988): *Tanítunk nyelveket*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Könyvekről

dalmat is. Ezért nem csak az angol nyelven nem olvasók forgathatják haszonnal, hanem az angol szakos tanárjelöltek és az ismereteiket felfrissíteni vágyó nyelvtanárok egyaránt. A könyv az idegen nyelv szakos tanárjelöltek Veszprémi Egyetemen tartott nyelvpedagógiai előadássorozatra épül. A szerző több éves egyetemi előadói tapasztalata tükröződik a stíluson, amelyet a helyenként beszűrt anekdoták, illetve személyes megjegyzések tesznek változatosabbá. A tankönyv végén található 14 oldalas bibliográfia és az egyes fejezeteket lezáró ajánlott irodalom útmutató a további, a részleteket jobban megismerni kívánók, illetve az egyes területeken kutatók számára. A jobb megértést a tudományos nyelv és a köznyelv keveréke, illetve a szemléletes ábrák és az összefoglaló táblázatok szolgálják.

A könyv szerkezetét világossá és könnyebben áttekinthetővé teszi a témákat felsoroló oldal, amely megelőzi a részletes tartalomjegyzéket. Az első fejezet, illetve a második és a harmadik fejezet alfejezetei végén az adott probléma összefoglalása található. A jobb tájékozódást segíti a könyv végén található tárgymutató is.

Az első fejezet a nyelvpedagógia fogalmát tárgyalja és helyezi el a társadalomtudományok körében, emellett több nyelvpedagógiai modellt is bemutat. A legszemléletesebb ábra a 32. oldalon található, amely a nyelvpedagógiát és a vele szorosan összefüggő tudományok kapcsolatrendszerét szemlélteti. Ehhez az ábrához érdemes többször visszatérni, hiszen a könyvben sokszor található utalás az itt szereplő tudományokra is, illetve jól körvonalazza a nyelvpedagógiához szükséges előtanulmányokat. Ezen ábra részletesebb változata található a 35. oldalon, amely olyan tudományterületeket is felsorol, amelyek kapcsolódnak ugyan, de egyben túl is mutatnak egy tanárképző program keretein. Utalás történik a kutatás helyzetére, ami egy ilyen viszonylag fiatal tudományág esetében érthető. A további kutatási lehetőségek felsorolása bizonyára sok szakember figyelmét felkelti majd.

A témák feldolgozása a továbbiakban követi a nyelvpedagógia hagyományos felépítését, a nyelvi tartalom közvetítésének elemzése áll a második fejezet középpontjában. A nyelvi tartalom a kiejtés, a nyelvtan, a szókinés és a pragmatikai elemek tanítását foglalja magában. A fejezetet a kommunikatív kompetencia vázlatos bemutatása zárja a nyelvhasználati szempontok bemutatásával, amely átvezetés a készségek tanításának tárgyalásához.

A következő, egyben a legnagyobb terjedelmű harmadik rész a készségek fejlesztésével foglalkozik. Ez a fejezet képezi az egész tankönyv harmadát, talán mert a huszadik század végi idegennyelv-tanítás elmélete a négy készség – a hallás utáni értés, az olvasási, az írás- és a beszéd-készség – elsajátítását helyezi a középpontba. A négy készség egyenkénti tárgyalása arányos, bár a beszéd-készség fejlesztésének tárgyalása egy kicsit rövidebb a többinél. A hallott szöveg értése taglalásánál nem elemzi a szerző a tanár beszédét, mint a hallásértés elsődleges forrását az osztályteremben. Az olvasóban ez azt a benyomást keltheti, hogy a hallásértés csak a gépi hang értését jelenti. Az olvasásértés fontosságának kiemelését egy szemléletes, de nem mindenki számára közhelyes példával teszi érdekessé a szerző: az olvasáshoz szükséges eszközök felsorolásában a „miskönyvtartó” szerepel (132. o.). Az írás tanításánál a legkorszerűbb elméletek ismertetése gondolatébresztő, azonban hiányzik az írás szerepének megfogalmazása a tanult anyag rögzítésében, illetve a gyakorlásban, amelyek mind az idegen nyelvtanulás sajátosságai bár kevés közülük van a valódi íráskészséghez.

A negyedik, legrövidebb rész a nyelvtanár és az osztályterem sajátosságait taglalja, a mindössze harminc oldalon két nagyon fontos tényező leírása található, a tanáré és a tanítás színteré, vagyis az osztályteremé. Talán érdemes lett volna egy kicsit több teret szentelni a tanár egyéniségének szerepéről a nyelvtanításban, illetve a fejleszthető és nem fejleszthető készségekről valamint a tanár különböző szerepeiről, amelyekkel eredményesebbé teheti a nyelvórát.

Az utolsó, ötödik rész a nyelvtanulóval foglalkozik igen részletesen, összefoglalja az idevonatkozó elméletek egész sorát. Szerepel a kognitív és affektív tulajdonságok leírása, a tanulói típusok felsorolása és a tanulási folyamat elemzése a tanuló szempontjából is.

Az egyes fejezetek és alfejezetek belső szerkezete logikus felépítésű. A történeti áttekintést és a fogalmak meghatározását az adott terület szakirodalmának részletes bemutatása követi egy-két helyen utalva a gyakorlati megvalósításra is. A szakirodalmi összefoglalók a szerző alapos és rendkívül széleskörű olvasottságára és tapasztalatára utalnak, igen körültekintően, elfogultságot mellőzve sokféle irányzatot ismertet.

A számos pozitívum mellett érdemes néhány olyan kérdéssel is foglalkozni, amelyek tekintetében a könyv olvasása során hiányérzet marad az olvasóban.

A cím *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata* a kettő egyensúlyára utal, azonban a szerző az Előszóban (14. o.) az elméletre helyezi a hangsúlyt. Ezért a helyes cím lehetne *Az idegen nyelvek ok-*

tatásának elméleti alapjai, hiszen a gyakorlatról kevés szó esik és valószínűleg ezzel foglalkoznak a sorozat későbbi kötetei.

A fentebb említett társtudományok rendszerében a nyelvpedagógia helyzete egy kicsit bizonytalan, ez talán a hagyományok hiányának tudható be. Ezt a könyv egyes részei meg is erősítik. Az emlékezet taglalása például a szókinccstanításánál jelenik meg, holott más területekhez is kapcsolható. A mondanivaló jelentős előtanulmányok nélkül nem mindig érthető és követhető. A tárgymutató nem eléggé kiforrott, szerkezete nem következetes, sőt néhány kifejezés kimaradt belőle. Például igen sokszor előfordul a könyvben a „kompetencia”, vagy a „performancia”, mint fogalmak, amelyek nem kizárólag ezen tudományterület alapfogalmai, de nyelvpedagógiai értelmezésüket is meg lehetne adni. Egyes szavakhoz egy-egy oldalszám tartozik, másokhoz több, de néhány mellett jelentős szakértőjének neve is megtalálható. A „stratégia” szó nincs benne, de a „stratégiai kompetencia” kifejezés viszont igen. Talán kiváló alkalom lenne a magyarul megjelent tankönyvben egy szómagyarázatot adni, ezzel lerakva az egységes magyar kifejezéshasználát alapjait ezen a tudományterületen. Néhány más tankönyvben található szó- illetve fogalommagyarázat, ez talán segítene az eligazodásban. A könnyebb tájékozódást segítené, ha a könyvben vastagon szedett szavak összhangban lennének a tárgymutatóval. A kiemelt részek nem követik mindenütt következetesen a mondanivalót. A hibajavításról szóló alfejezetben (223–224. o.) csak a direkt hibajavítás van kiemelve, a következő kiemelés már a szóbeli hibajavítás, így az az elképzelés alakulhat ki az olvasóban, hogy ezek és a továbbiak alkategóriák.

A történelmi áttekintés lehetne egy kicsit rövidebb, annak tudatában, hogy az idegen nyelvek tanításának története külön kötetben hamarosan megjelenik. Túl sokat olvasunk Prendergastról és Gouinról, akik a szakma kiváló képviselői voltak, de inkább a történettel foglalkozó részbe kíváncsokra munkásságuk részletes ismertetése.

A gyakorló nyelvtanárookra történő utalás nem mindig tünteti fel őket kedvező színben. Például, a 19. oldalon a táblázatban a „szürke, mezei” jelzők szerepelnek, igaz, idézőjelben. A 103. oldalon pedig egyértelműen „ódivatú” bélyeggel illeti a szerző a legtöbb gyakorló nyelvtanárt. Bár kritikájának tartalmával nagyrészt egyet lehet érteni, semlegesebb nyelvi megfogalmazása talán növelné annak súlyát.

Szinte kivétel nélkül minden példa az angol nyelvel kapcsolatos, holott a könyv nem kizárólag erről szól. Kell bizonyos szintű angoltudás, ugyanis sok fogalom angolul szerepel a szövegben, illetve számos ábrában, mint például a 202. oldalon, angol szavak szerepelnek magyar nyelvű magyarázat nélkül.

Mivel a könyv elsősorban tanárjelölteknek szól, ezért a szakirodalom idézésének mindenütt példaértékűnek kellene lennie. Például, a 70. oldalon az idézett mű oldalszáma (146. old.) nincs az ábrán feltüntetve.

A könyv végén található „*Bibliográfia*” alapos és részletes, a 14 oldalon megtalálhatók a legjelentősebb művek. Az egyes alfejezetek utáni „*Ajánlott irodalom*”-ban felsorolt könyvek nem mindegyike szerepel azonban a bibliográfiában. Ez a kevésbé gyakorlott olvasót zavarhatja, ugyanis csak a szövegben említett művek szerepelnek a bibliográfiában, az ajánlott irodalom viszont más, nem hivatkozott műveket is felsorol. Ezért jó lenne valahol útmutatót találni a válogatás szempontjairól. Továbbá, az előszóban említett könyv nem szerepel a bibliográfiában.

Néhány, szerencsére nem túl jelentős sajtóhiba is előfordul. Például, *Zerkowitz* neve nem ugyanolyan formában szerepel a bibliográfiában mint a 14. oldalon. A megfogalmazás helyenként túl bonyolult, nehezen érthető. A 117. oldalon található mondat: „Ehhez képest mesterségesnek érezzük azt a felosztást, amelyet azért iskolákban és az iskolákhoz kötődő metodikákban gyakran alkalmaznak: a hallásértés ott főként a hallásértés céljából folyik, és az információcsere csak ürügy.”

Végül a tankönyv ára sem mellékes körülmény és mivel hazai kiadás, elfogadható, sőt a kivétel minősége sem marad le a drága, nyugati kiadványok mögött. A betűméretet azonban jó lenne növelni, a könyv jobb áttekinthetősége és tanulhatósága érdekében.

Mindezek a hiányosságok azonban a későbbi kiadásokban könnyen javíthatók, hiszen remélhetőleg a könyv a felsőoktatás és a tanártovábbképzés tartós segédeszköze lesz.

Összegezve a tankönyv újabb mérföldkő az idegennyelvi tanárképzésben és továbbképzésben egyaránt. Mivel magyarul jelent meg, végre „egy nyelvet” beszélünk, nem kell egy másik idegen nyelven tudnia a nem angol szakosnak a könyv olvasásához. Továbbá összefoglalóját olvashatjuk az utóbbi évtizedekben megjelent idegen nyelvek tanítási szakirodalmának. A szakirodalom nagyon alapos szintézisét a szerző igyekszik objektívan, egyik irányzat mellett sem állást foglalva tárgyalni. Az alfejezetek végén található ajánlott irodalom tartalmaz angol, német, francia szerzők műveit is. A tankönyv törekszik a követhetőségre, a fogalmakat igyekszik

világosan és érthetően magyarázni. Az ábrák kiválasztása jelentősen hozzájárul a jobb áttekinthetőséghez. A bibliográfia részletes és alapos, amennyiben az idézett mű fordítása is megjelent, az is megtalálható.

Bukta Katalin

Investing in Education. Analysis of the 1999 World Education Indicators
OECD, Paris, 2000. 192 o.

Az OECD és az UNESCO 1997-ben közösen indították el a WEI (World Education Indicators, a Világ Oktatásügyének Mutatói) programot, amely célul tűzte ki, hogy az egyes országok oktatását legjobban jellemző adatokat gyűjtsön össze. Olyan országok vettek részt a projektben, amelyek saját oktatási rendszerük kvantitatív jellemzésére át kívánták venni az OECD által kifejlesztett módszereket és mutatókat. A résztvevők között találjuk Argentínát, Brazíliát, Chilét, Kínát, Egyiptomot, Indiát, Indonéziát, Jordániát, Malajziát, Paraguayt, a Fülöp-szigeteket, Uruguayt, Oroszországot, Sri Lankát, Thaiföldet és Zimbabwét.

Mit mondhat a magyar oktatásügy számára a zömmel fejlődő országokat érintő felmérés? Mivel tagjai vagyunk az OECD-nek, és a könyv rengeteg adatot közöl összehasonlítás céljából az OECD országokról is, a válasz nyilvánvaló: Ez a legfrissebb és ugyanakkor nagyon megbízható statisztikára épülő kiadvány, amely az ezredvégi Magyarország oktatásügyének fő mutatói elé tükröt tart. Amikor politikai színezetű vitakérdések hangzanak el a pedagógusok bérééről, a bértábláról, a tankötelezettség korhatárának felemeléséről, akkor a nemzetközi összehasonlító elemzések tükrében tudományos igénnyel adhatunk választ az ilyen jellegű kérdésekre.

A könyvben érintett, és világméretben a legfontosabbnak számító, oktatáspolitikai kérdések közül természetesen nem mindegyik érinti hazánkat. Az általános és középiskolai oktatás expanziója nem jelent olyan mértékű problémát, mint némelyik – a vizsgálatba bevont – országban. A felsőoktatás expanziója ugyanakkor még csak az utóbbi években gyorsult fel Magyarországon. Világszerte hasonló tendencia rajzolódik ki az iskolai végzettség és a munkanélküliségi ráta kapcsolatáról: Minél magasabb iskolai végzettségű valaki, annál nagyobb eséllyel nem lesz munkanélküli. Ezért a WEI programban résztvevő országokban nagy kihívást jelent lépést tartani az oktatás expanziójával. A kiadvány országprofil-elemzéseiben megtalálhatjuk, hogy az egyes országok hogyan birkóznak meg a problémával.

Rendkívül fontos téma az oktatás minőségének biztosítása. Amikor az expanzió szakasza lezárul, egyre sürgetőbb igénnyé válik az oktatásra fordított kiadások minél intenzívebb felhasználása. Az oktatás minőségének vizsgálatához meg kell találni azt a néhány mutatót, amelyek nemzetközi összehasonlításban a minőség indikátorai lehetnek. Természetesen nem hisszük azt, hogy pénzügyi mutatókkal le lehet írni az oktatás minőségét; azonban bizonyos, hogy a pénzügyi lehetőségek (illetve ezek hiánya) hosszú távon alapvetően meghatározzák a többi tényező hatékonyságát.

Hangsúlyozni szükséges, hogy az oktatás minőségét befolyásoló pénzügyi feltételek csak hosszú távon hoznak jelentős változást. Ezért még egy-két évtizedig hivatkozhatunk az IEA természettudományos felmérésén elért remek eredményekre, amikor felső tagozatosaink természettudományi tudásával csak Japán vetekedhetett. Az elemzők természetesen már akkor felfigyelhetek arra, hogy 8. osztályban a magyar tanulók óraterhelésének 20%-a természettudományi óra, míg Japánban ez az arány 13%. Azt is régóta tudjuk, hogy a japán tanárok éves átlagfizetése nagyjából megegyezik az egy főre jutó nemzeti jövedelemmel, míg Magyarországon ez az arány 50% körüli. (Nem beszélve a GNP/fő értékekben meglévő különbségekről.)

Az OECD felmérésében az oktatás minőségének meghatározójaként a következő tényezőket vizsgálták: tanári fizetések, a tanárok képzettsége, az egy évben megtartott tanítási órák száma és az átlagos osztálylétszám alakulása.

Alapigazság, hogy a tanári fizetések nagysága befolyásolja, hogy hányan választják a tanári pályát. Ez pedig maga után vonja, hogy mennyire lehet válogatni a tanárjelöltek között. A könyv egyik táblázata szerint a